

УДК 371.134:78

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПЕРЕКОНАНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ

Ростовська Ю. О.

У зв'язку з системними перетвореннями у шкільних та позашкільних закладах пошуками нових освітніх технологій значно підвищилися вимоги до методичної підготовки майбутніх учителів хореографії, покликаної забезпечити усвідомлення ролі танцювального мистецтва в системі художнього і духовного розвитку особистості, засвоєння теоретичних засад хореографічної освіти, оволодіння методами й організаційними формами роботи з дітьми. Мета методичної підготовки майбутніх учителів хореографії полягає у формуванні основ їх професійної культури, під якою розуміється здатність оперувати знаннями й уміннями у процесі осмислення проблем викладання хореографії, організації художньо-освітньої діяльності учнів, цілісного бачення педагогічного процесу.

У процесі становлення особистості майбутнього вчителя вагоме місце посідає формування педагогічних переконань, які, будучи важливими структурними компонентами світогляду, визначають його ставлення до педагогічної діяльності, до дітей. Однак методика проведення занять з хореографії у педагогічних вишах здебільшого ґрунтується на традиціях викладання хореографічних дисциплін у мистецьких вишах. Та специфіка педагогічного вишу, склад його студентів, мета і завдання професійної підготовки майбутніх педагогів-хореографів вимагають значних коректив у методиці їх навчання. Використання у навчальному процесі інноваційних освітніх технологій доведення, аргументації та критики методичних положень є важливою умовою формування педагогічних переконань майбутніх учителів хореографії. Ці нові освітні технології мають спрямовуватися на забезпечення професійної компетенції майбутнього вчителя, на оновлення змісту художньо-педагогічної освіти, коли на чільне місце мають вийти не стільки обсяг фахових знань, умінь і навичок, скільки їх глибина й системність, мобільність, гнучкість і достатність для викладання хореографії дітям.

Ключові слова: інновації, педагогічні переконання, методична підготовка, доведення, аргументація, критика.

В статье рассматривается проблема формирования педагогических убеждений будущих учителей хореографии в процессе методической подготовки сквозь призму анализа диалектической взаимосвязи инновационных образовательных технологий доказательства, аргументации и критики с установившимися традициями педагогики высшей школы.

Ключевые слова: инновации, педагогические убеждения, методическая подготовка, доказательства, аргументация, критика.

Due to systemic changes in school and out-of-school institutions, the search for new educational technologies has significantly increased the requirements for the methodological training of future teachers of choreography, which is intended to ensure awareness of the role of choreographic art in the system of artistic and spiritual development of the individual, assimilation of theoretical foundations of choreographic education, mastery of methods and organizational forms of work with children. The purpose of the methodical preparation of future teachers of choreography is to form the foundations of their professional culture, which means the ability to operate knowledge and skills in the process of understanding the problems of teaching choreography, organizing the artistic and educational activities of students, the holistic vision of the pedagogical process.

In the process of formation of the personality of the future teacher a significant role is played by the formation of pedagogical beliefs, which by being important structural

components of the worldview, determine its relation to pedagogical activities and to children. However, the methodology for holding choreography classes in pedagogical universities is based on the traditions of teaching choreographic disciplines in artistic institutions of higher learning. Still, the specificity of the pedagogical university, the composition of its students, the purpose and tasks of the professional training of future teachers-choreographers require significant adjustments in the methods of their education. The use in educational process of innovative educational technologies of proof, argumentation and criticism of methodological provisions is an important condition for the formation of pedagogical beliefs of future teachers of choreography. These new educational technologies should be aimed at ensuring the professional competence of the future teacher and updating the content of artistic and pedagogical education, where the prominent place is taken not so much by professional knowledge, skills and abilities but their depth and system, mobility, flexibility and sufficiency of teaching children choreography.

Key words: innovations, pedagogical beliefs, methodical preparation, proof, argumentation, critiques.

Постановка проблеми. В умовах методологічної переорієнтації навчального процесу в навчальних закладах, активізації тенденцій особистісно зорієнтованого навчання і виховання дітей оновлюються й погляди на цілі, зміст, технологію педагогічної освіти. Стратегічним завданням педагогічних навчальних закладів стає підготовка вчителя, здатного перетворити засвоєння свого предмета у дієвий засіб розвитку особистості дитини.

Проблеми професійного становлення майбутнього вчителя, формування його соціальної активності та вдосконалення фахової підготовки дістали досить широке висвітлення в психолого-педагогічних дослідженнях з методології і теорії формування особистості вчителя (К. Абульханова-Славська, С. Архангельский, А. Бойко, Л. Буєва, В. Сластьонін та ін.), професійної підготовки фахівців (Е. Абдулін, О. Аюдуліна, І. Бех, Н. Гузій, В. Дряпіка, І. Зязюн, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.), професійно-педагогічної діяльності (О. Ростовський, Д. Авербах, Ф. Гоноволін, Н. Кузьміна, М. Хмель та ін.).

Педагогічні переконання посідають важливе місце серед особистісних якостей вчителя, зумовлюючи лінію поведінки, загальний стиль роботи; формуючи відповідні установки, визначаючи суб'єктивну готовність особистості до педагогічної діяльності. Педагогічні переконання майбутніх вчителів хореографії формуються у процесі вивчення циклів гуманітарних, психолого-педагогічних і фахових дисциплін, залучення до різноманітних видів навчально-пізнавальної та навчально-практичної діяльності. Чільне місце у цьому процесі відводиться методиці, яка інтегрує психолого-педагогічні та фахові знання й уміння, необхідні для його професійної діяльності, переводить їх у практичну площину.

Досвід показує, що в багатьох наукових положеннях, які підносяться студентам у курсі методики, вони не можуть самостійно розібратися. Наукові істини, подані догматично, не дають змоги, наприклад, знайти зв'язок між метою і конкретними завданнями хореографічної освіти дітей; між дидактичними принципами і їх урахуванням у конкретних ситуаціях хореографічного навчання; між загальними функціями методів навчання і їх реалізацією у реальному освітньому процесі; між загальними віковими особливостями дітей та особливостями кожного учня, виявами його хореографічних здібностей, готовності до навчальної діяльності тощо. Отримуючи величезний обсяг знань, студент, за браком досвіду, не має змоги перевірити їх істинність.

Щоб сформувати стійкі переконання студентів у правильності засвоєваних ними знань, необхідно наповнити фахову підготовку таким змістом, який би забезпечував глибше проникнення у сутність певного педагогічного явища, викликав прагнення до критичного осмислення навчального матеріалу, стимулював оцінне ставлення до художніх явищ, активізував би власні судження студентів, формувал мотиваційне ставлення до професії педагога-хореографа, створював можливості

для самостійного доведення істинності методичних положень на основі загальнонаукових і фахових знань.

Інновації є однією з основних умов успішної реалізації завдань, які стоять перед сучасною педагогічною освітою. Якими ж мають бути нові художньо-освітні технології? Очевидно, вони повинні ґрунтуватися не на авторитарному, а на рефлексивно-інтерпретаційному підході до хореографічної освіти майбутніх учителів, на художньо-педагогічному спілкуванні, що має по можливості моделювати майбутню практичну діяльність студентів; спрямовуватися на розвиток особистості майбутнього вчителя, забезпечення умов для самоствердження студентів, вияву творчої індивідуальності, особистісної неповторності, усвідомлення самоцінності, впевненості у власних силах, прагнення до самореалізації у педагогічній діяльності; на формування методологічної культури майбутнього вчителя хореографії, оволодіння ним методами пізнання теорії й практики педагогічної діяльності.

Використання у навчальному процесі освітніх технологій **доведення, аргументації та критики** методичних положень є важливою умовою формування педагогічних переконань.

Варто зазначити, що означена проблема поки що не привернула належної уваги науковців, що і визначило **мету** даної статті – розкрити сутність інноваційних технологій доведення, аргументації і критики та їх використання у методичній підготовці майбутніх учителів хореографії.

Виклад матеріалу. Формувати педагогічні переконання у процесі засвоєння фахових методик – означає наповнити фахову підготовку студентів таким змістом, який би забезпечував глибше проникнення у сутність певного педагогічного явища, викликав прагнення до критичного осмислення навчального матеріалу, стимулював оцінне ставлення до художніх явищ, активізував власні судження студентів, формував мотиваційне ставлення до професії педагога-митця, створював можливість для самостійного доведення істинності методичних положень на основі загальнонаукових і фахових знань, викликав переживання почуття віри в істинність цих знань, інтегрував загальнонаукові й фахові знання, наближував навчальні заняття з фахових дисциплін, особливо з методики викладання хореографії, до шкільної практики; створював творчу атмосферу набуття педагогічної освіти на принципах педагогічної взаємодії, співтворчості, особистісно зорієнтованого підходу.

При цьому має враховуватися, що становлення педагогічних переконань майбутнього вчителя хореографії зумовлено розвитком його як особистості, яка володіє унікальним, динамічним співвідношенням ціннісних орієнтацій, естетичних і мотиваційно-вольових переживань, змістовною спрямованістю прагнень, засобами засвоєння і їх реалізації в діяльності, життєвим досвідом тощо.

Прийняте в науковій літературі пояснення психологічного механізму утворення переконань обмежується констатацією необхідності злиття знань з почуттями і досвідом діяльності людини [3, с. 28]. Звичайно, ця позиція є методологічно важливою. Однак постає питання, за яких умов засвоєні знання виявляються "злитими" з переживаннями й досвідом студентів, за допомогою яких конкретних педагогічних засобів необхідні умови можуть бути створені?

На нашу думку, головний шлях формування педагогічних переконань полягає у збагаченні студентів знаннями й уміннями, значущими для їх інтелектуально-емоційного ставлення до цих знань як до істинних; виробленні стійких педагогічних поглядів, упевненості у правильності своїх думок і дій; досягненні органічної єдності знань, переконань і практичної дії.

Інноваційною технологією формування педагогічних переконань виступає використання методів **доведення, аргументації та критики** методичних положень.

Інноваціями прийнято називати зміни, що вносять щось нове в усталені традиції. Як педагогічна категорія, інновація – це якісно нові зміни, спрямовані на оптимізацію й розвиток освіти [1, с. 3]. Традиції та новаторство в педагогіці – діалектично взаємопов'язані категорії, що визначають процес розвитку педагогічної теорії та практики. Традиція – це те, що одне покоління переймає зі створеного попереднім поколінням, що заслуговує збереження [1, с. 2]. Саме традиція забезпечує неперервність педагогічної творчості, її наступність, без якої педагогіка не може існувати. В узагальненому плані поняття "педагогічна традиція" – це цілісне

утворення, що включає в себе педагогічні цінності, які дійшли з минулого, а також нашу інтерпретацію цих надбань.

У професійній підготовці майбутніх учителів хореографії, наприклад, традиційними стали спрямування навчання у виконавських класах на екзамен або залік як на підсумок усієї роботи; переважання метафізичного рівня викладання над діалектичним; усталені критерії оцінювання результатів художньо-освітньої діяльності, спрямовані на виявлення знань і навичок, а не мислення і умінь на основі знання тощо. Очевидно, що ці традиції художньо-педагогічної освіти не забезпечують поки що достатнього розвитку особистості всіх студентів, формування їх готовності до педагогічної діяльності в якості вчителя хореографії.

Мистецтво доводити – обов'язкова складова частина мистецтва переко-нувати. У процесі методичної підготовки складається багато навчальних ситуацій, коли студент не має змоги перевірити істинність знань, які подаються викладачем чи викладені в методичній літературі, оскільки йому нерідко бракує попередніх знань або практичного досвіду. Через те йому доводиться спочатку засвоювати можливе як дійсне, ймовірне як вірогідне. Тому великого значення набуває встановлення довіря до викладача як носія відповідних знань, і безумовне прийняття їх за очевидні без перевірки власним досвідом.

Виходячи з цього, метод доведення можна з впевненістю розглядати як основу формування педагогічних переконань майбутніх учителів. У процесі навчання доведення може виконувати різні функції: засобу розвитку логічного мислення студентів; прийому активізації мисленнєвої діяльності на заняттях; особливого способу організації засвоєння знань; однієї з форм адекватної передачі певного змісту; дійового засобу формування і вияву пошукових і творчих умінь тощо. Визнаючи універсальність доведення як дидактичного засобу досягнення різних цілей навчання, найдоцільніше застосовувати його при розгляді питань, які відбивають найсуттєвіші аспекти педагогіки хореографічного мистецтва. Це дозволить будувати виклад навчального матеріалу за концентричним принципом, розгортаючи навколо стрижневої думки набуті знання, якимось чином з нею пов'язані. Така побудова матеріалу за наявності кількох стрижневих питань і низки другорядних, з'єднаних з ними, вже сама по собі окреслює певну систему знань, полегшуючи тим самим засвоєння матеріалу.

У процесі навчання методичні знання майбутніх учителів хореографії повинні перерости у стійкі наукові педагогічні переконання. Використання педагогом на своїх заняттях доведення має стимулювати формування таких переконань і одночасно виступати показником розвитку цього процесу (коли студенти самостійно роблять спробу довести певну ідею, яка має стати їх переконанням, намагаються використати засвоєне положення в якості доведення інших своїх думок).

У філософському розумінні *доведення* – це логічна форма встановлення істинності тієї чи іншої думки на основі знань, істинність яких безсумнівна. Доведення нерозривно пов'язане з практикою як основою пізнання і критерієм істини [5, с. 235].

Можна виділити способи, які сприяють формуванню у студентів упевненості в істинності знань, які вони отримують у виші:

1. Формування упевненості завдяки проникненню в сутність явищ за допомогою дослідницьких методів, коли студенти отримують можливість самостійно і безпосередньо впевнитися в істинності й справедливості знань.
2. Формування впевненості на основі очевидних фактів об'єктивного світу і суспільної практики.
3. Вироблення впевненості завдяки логічному доведенню, яке спирається як на інтелектуальну, так і на емоційну сфери.
4. Формування впевненості під впливом життєвого досвіду, науки, авторитету викладача, суспільної думки.
5. Безпосередній і глибокий вплив на студентів за допомогою емоційно насиченого й образного викладу матеріалу.

Важливою складовою навчального процесу виступає віра, під якою розу-міється форма і спосіб сприйняття соціальної інформації, норм, цінностей та ідеалів суспільного життя, коли вони, не будучи даними власним практичним чи пізнаваль-

ним досвідом, приймаються як очевидні факти чи характеристики об'єктивної дійсності, суцього і належного; засіб освоєння досвіду попередніх поколінь [5, с. 316].

Формальною логікою доведення розглядається як система правил, що забезпечують виведення істинності тези з істинності аргументів. Розрізняють три види правил доведення: щодо тези, щодо аргументації та щодо демонстрації (способі доведення).

Щодо тези встановлено такі правила доведення:

- теза має формулюватися чітко і ясно;
- теза не повинна містити логічні суперечності;
- теза не повинна змінюватися в процесі аргументації й критики без спеціальних застережень [4, с. 206].

Щодо аргументації встановлено такі правила:

- аргументація має бути чіткою і ясною;
- аргументи повинні бути обґрунтованими (повністю або хоча б частково, доказаними логічно або фактично);
- аргументація не повинна вміщувати в собі коло, коли тезу обґрунтують за допомогою аргументів, один із яких у свою чергу обґрунтовують за допомогою тези [4, с. 208].

Щодо демонстрації (способу доведення) існує таке правило: відношення між аргументами і тезою має бути відношенням підтвердження.

У процесі формування педагогічних переконань майбутніх учителів-хореографів доцільно використовувати три форми доведення:

- ✓ використання доказів викладачем у викладі навчального матеріалу;
- ✓ самостійне доведення студентів, які отримали від викладача пряму пропозицію обґрунтувати певну тезу;
- ✓ постановка викладачем таких завдань, які обов'язково вимагають від студентів самостійних доведень.

Відмінність цих форм у тому, що якщо у першому випадку йдеться про доведення викладача, то в інших – про доведення студентів. Доведення студентів з точки зору самостійності й усвідомленості виявляються на більш високому рівні тоді, коли вони зумовлені потребою вирішити проблему, що постала в даний момент, а не спеціальною вимогою з боку викладача.

Зміст і спрямованість лекцій з методики роботи з дитячим хореографічним колективом відіграють важливу роль у формуванні педагогічних переконань. Функція лекцій не обмежується переказом навчального матеріалу, хоча й з включенням у нього найновіших досягнень. У них обов'язково потрібно розкривати життєве, суспільне значення проблеми, що розглядається, говорити про методологічні й світоглядні її аспекти, про зіткнення думок у боротьбі за її вирішення, про вклад у неї науки.

Під час читання лекцій доречно використовувати такий педагогічний прийом: спочатку чітко формулюється теза, а потім дається її обґрунтування. Такий спосіб побудови лекції дозволяє зосередити увагу студентів на основній проблемі й сприятиме кращому засвоєнню логіки аргументації.

Наприклад, викладачем формулюється теза: "Ідея взаємодії мистецтв має стати однією з провідних у художньому вихованні дітей". Основні аргументи доведення:

1. Внутрішня спорідненість різних видів мистецтва з найдавніших часів є основною тенденцією розвитку художньої культури.
2. Усі види мистецтва покликані до життя потребами людей – естетичними, пізнавальними, комунікативними, виховними тощо.
3. Усі види мистецтва народжуються з єдиного джерела – реального життя, яке однаковою мірою живить творчість різних митців.
4. Жоден вид мистецтва не може бути замінений іншим, а всі разом вони утворюють динамічну систему й підпорядковуються загальним закономірностям художнього відображення дійсності.

5. Різні види мистецтва не лише не відокремлені одне від одного, а навпаки, тісно пов'язані між собою, і знання одного з них допомагає глибшому сприйманню і розумінню інших видів мистецтва.

Спосіб доказового викладу, допомагаючи засвоєнню матеріалу лекції, прискорює прийняття й обґрунтування узагальнюючої думки, яка має стати для студентів особистим переконанням: взаємодія різних видів мистецтва зумовлена їх естетичною природою, єдиними законами художнього мислення, діалектикою людського пізнання.

До педагогічних чинників доказового засвоєння знань відносяться насамперед мистецтво слова, засоби емоційно-психологічного впливу, методи переконання, використання наочності й технічних засобів тощо. Логічність викладу матеріалу, точність думок, логічна послідовність суджень у сукупності виступають внутрішньо-змістовним елементом будь-якого судження, що претендує на переконливість.

Оволодіння мистецтвом переконувати для самого викладача має починатися з глибокого розуміння теоретичних основ методики викладання хореографії та оволодіння логікою доведення. Логіка має виявлятися на гносеологічному й інформаційному рівні, оскільки тут основне завдання – обґрунтувати, довести істинність вихідних положень.

Застосовуючи метод доведення під час лекцій, бажано дотримуватися таких передумов:

- доведення завжди мають будуватися на конкретному матеріалі й полягати насамперед у вагомих аргументах на користь тези. У свою чергу ці аргументи самі мають бути ясними і не викликати сумнівів;

- доведення будуть ефективними лише тоді, коли у студентів достатній багаж знань у тій сфері, в межах якої розгортаються судження, коли вони готові до необхідних логічних операцій [2, с. 147].

Критерієм для оцінки сформованого переконання є самостійне застосування сприйнятої студентами узагальненої думки в якості засобу для вирішення інших методичних питань, що виникають у зв'язку з подальшим вивченням навчального матеріалу або за обставин, спеціально створених з цією метою викладачем. Тобто студенти повинні використати прийняту ними нову ідею як одне з ключових положень для досягнення нових знань.

Засобами захисту власної думки можуть стати для студентів прийоми доведення, а самі провідні переконання повинні міцно ґрунтуватися на матеріалі, істинність якого не викликає сумніву і виступає як факт, що дістав всебічне обґрунтування. У цьому випадку ніякі питання й ідеї, які суперечать сформованому в студентів переконанню, не зможуть їх похитнути, навпаки, такі питання активізують їх думку, спонукаючи захищати власні переконання, доводити хибність протилежної думки і тим самим зміцнювати довір'я до власних переконань, які ніби витримали додаткову перевірку.

Специфікою мистецтвознавства є широке використання, поряд з доведенням, так званої недоказової аргументації та недостатньо спростовної критики. Оволодіння студентами логічними основами теорії аргументації та критики сприяє успішнішому засвоєнню методичних знань, підвищує ефективність навчальної діяльності.

Оскільки в гуманітарних науках аргументація власної концепції найчастіше поєднується з критикою протилежних поглядів, можна використовувати метод критики як діяльність, протилежна аргументації. Якщо метою аргументації є вироблення переконання в істинності знання або хоча б часткової обґрунтованості якогось положення, то кінцевою метою критики є переконання людей у хибності цього положення. Доцільно застосовувати два способи критики: критику аргументації і встановлення хибності певного твердження; критику тези і її спростування.

У єдиному процесі аргументації та критики, який розглядається як процес розвитку знання, можна виділити кілька етапів:

- перший* – логічно бездоганне формулювання певної тези або концепції;
- другий* – знаходження аргументів в її захист, критика інших концепцій;
- третій* – оцінка концепцій крізь призму знайдених аргументів;
- четвертий* – пояснення на основі концепції інших фактів, які не бралися до уваги при її формулюванні;

п'ятий – передбачення нових явищ;

шостий – всебічна оцінка концепції [2, с. 106].

Доведення, аргументація і критика найчастіше проводяться у процесі дискусії. Такий вид діалогічного методу як дискусія дає можливість поглибити зміст уже відомого студентам матеріалу, упорядкувати його, систематизувати й узагальнити, але передусім, розвинути уміння захищати свої погляди і переконання.

Висновки. Важливим стимулом для розробки нових освітніх технологій професійної підготовки майбутніх вчителів хореографії має стати ідея взаємозв'язку різних видів мистецтва у навчальному процесі. Йдеться не про штучний синтез окремих мистецьких циклів, а про їх органічну інтеграцію у спільних точках перетину: природа мистецтва і дитини, закономірності художньо-творчого сприйняття і перетворення світу людиною тощо.

Критерієм визначення ефективності нових освітніх технологій доведення, аргументації та критики має стати те, наскільки вони гуманізують художньо-педагогічну освіту. Це дозволить переорієнтувати навчальний процес на пріоритетний розвиток особистості майбутнього педагога-хореографа, виявлення й формування у нього творчої індивідуальності, неповторної "технології" педагогічної діяльності на основі загальної та професійної освіти. Опора на усталені передові традиції професійної підготовки майбутніх педагогів хореографії, їх оновлення у дусі сучасних підходів дозволить забезпечити підготовку фахівців, здатних плідно працювати в реформованій школі.

Література

1. Гончаренко С. І. Методика як наука / С. І. Гончаренко // Шлях освіти. – К., 2000. – № 1. – С. 2–6.
2. Жеребкін В. Є. Логіка : підручник / В. Є. Жеребкін. – Х. : Основа, 1995. – 256 с.
3. Залесский Г. Е. Психологические вопросы формирования убеждений / Г. Е. Залесский. – М. : Изд-во МГУ, 1982. – 120 с.
4. Ивлев Ю. В. Логика : учебник / Ю. В. Ивлев. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1992. – 210 с.
5. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. – К. : Вид-во УРЕ, 1986. – 800 с.